

EGRI MÁRIA

Gácsi Miska és Papi uram

Emlékkiállítás a Szolnoki Galériában

Két olyan kitűnő művész-ember életét, barátságát szeretném most felidézni emlékkiállításunk alkalmából, akiket főként itt Szolnokon, Kisújszálláson, a megyében mindenki ismert, becsült, szeretett. Nem csak azért, mert nagyszerű művészek voltak, mert már küllemük, habitusuk miatt is fogalommá lettek közelebbi és távolabbi ismerőseik körében, hanem azért is mert jellemüknél fogva szándékkal ártani soha nem tudtak volna senkinek. Mindkettőjükben halálukig megmaradt a naiv, játékos, tisztalelkű gyerek. Gácsi Miska, Papi uram tíz éve nincsenek már közöttünk.

Papi Lajos 1921-ben született Kisújszálláson. Iskoláit itt, Szolnokon és Budapesten végezte. Gácsi Mihály 1926-ban Budapesten született. Kényszerpályák után a Képzőművészeti Főiskolán 1949-52-ben festészetet, grafikát tanult. 1956-ban a forradalom előtt kapott műtermet a Szolnoki Művésztelepen. Papi akkor Szolnokon hivatalnokként, nagyszívú mentorként ápolta megyénk kultúráját, s csak saját kedvére faragott követ, fát. A fiatal festőművész Gácsival először az inség hozta össze, s lassan váltak nagyon közeli barátokká. Papi egy idő után otthagyta a biztos hivatalt, hazaköltözött Kisújszállásra a szobrászat kedvéért. Egyre többet állított ki, egyre jobb, elismertebb művész lett. Amikor Szolnokon járt rendszerint Gácsinál, vagy vele lehetett látni. Mindkét művész külön-külön is jelenség volt. Hát még együtt! A szálás-hatalmas, szakállas Gácsi és a kis köpcös, bajszos kun Papi.

Humoruk, bölcsességük, a róluk szóló, velük megesett történetek azóta is szájról szájra, apáról fiúra szállnak, mint a népmesék. Megjelenésük, jellemük, életmódjuk, filozófiájuk festőket, szobrászokat, írókat, költőket ösztönzött őket megőrkítő alkotásokra. Szinte nem volt olyan újságíró a megyei lapnál, aki ne írt volna legalább egyszer róluk vagy munkáikról. De ugyanezt mondhatjuk el a fotóriporterekről is, elsősorban Nagy Zsoltról, aki szinte pályája kezdetétől kísérte optikájával mindkettőjük életét.

Gácsit Szolnokra telepedése után főiskolai barátai szinte hetente látogatták. Legtöbbször a ma Olaszországban élő Görög Rezső, Kondor Béla. Mindketten meg is verseltek Szolnokra szakadt kollegájukat. Akkoriban, 1956 után Szolnok a „renitenskedő” színészek számára amolyan büntetőtábor-féle volt, minek következtében egy kitűnő társulat jött össze a Szigligeti Színházban. Mádi-Szabó Gábor, Somogyvári Rudolf, Mensáros László, s a fiatalabbak, például Ujlaky László játszottak Berényi Gábor igazgatása alatt. Gácsi napi létét jelentették a baráti találkozások, közös ünneplések, egymást vállalások. Mensáros például Gácsival tanuskodott Somogyvári Rudolf esküvőjén, Somogyvári pedig Gácsi 1967-es, Dürer-termi kiállítását nyitotta meg. Rendre elindultak valakivel a városban, végigjárták a Színész Klubot, az Újságíró

Klubot, amit az ott mért jellemző nedű után „Cseresznyés kert”-ként emlegettek, a hídfő alatti Evezős Klubot, s a hídfő feletti Dózsát. Egyesek csatlakoztak, mások lemaradtak, jöttek ismét mások, attól függően, hogy merre jártak éppen. Vonulásuk a Tisza Szállótól a Nemzeti gyorsbüféjéig, a „Lordok háza”-ig, a Bíró-kocsmától azokig az utcai „bögre” csárdáig tartott, ahol mint ahogy a művész egyik karcán is látható, nemcsak a termelői bor, de a termelői rézkarc „utcán át is kapható”.

Gácsi barátai között újságírók, fotósok, orvosok, mérnökök, színészek, zenészek, sportolók, piaci árusok, sőt foglalkozás nélküliek is voltak. Gácsi szervezőeszköz volt: órát, pipát, könyvet, lemezt, üveget, bélyeget... mindent gyűjtött! Régi fényképezőgépeket, szerszámokat, edényeket, kitudhatatlan funkciójú vagy jól ismert régiségeket. S aki mindebben társául szegődött, az barátja is lett.

Papi kisújszállási műterme, először az „istálló műterem”, majd a Nyár utcai ház, a faragószin szintűgy a legkülönbélebb emberek zárandokhelye volt. Híressé lett a műterem ajtó-vendégekönyve a milliányi cifra-humoros beírással, rajzokkal, a mindenhonnan begyűjtött régi zománcablácskával, ami Papi számára valamilyen szempontból figyelemre méltó volt. Például egyik azt hirdette: „A víz megszokásból iható”. Természetesen egy állványra szerelt nagy, emelőkaros dugóhúzó mellett... Papinak szintén volt óra-, ritkaságszámba menő néprajzitárgy-gyűjteménye, bibliatára, Kisújszállásra vonatkozó történeti-tárgyi anyaga és művészbarátai szeretetét, megbecsülését jelző óriási kortárs festmény- és grafika-gyűjteménye.

Gácsi rendszeresen rajzolt a megyei lap számára. Illusztrált, például heteken át Tabi László Daliás idők írását, karikatúrákat, szöveges rajz-viceket készített. Hosszabb időn át rajzolta szinte tele a Néplap Tarka-Barka, majd a nevéhez fűződő Jászkun-Kakas mellékletét. Áradtak kezéből a találó ex librisek, különféle alkalmi kis grafikák. Szeretetteljes humorral költöztette lapjaira azokat az embereket, akikkel naponta utcán, piacon, kocsmákban találkozott.

Hasonlóan gyűjti össze és rakosgatja egymás mellé a jellemeket A magyarok bejövetele című rézkarcán, ahol egymás után sorjáznak a „Verecke” feliratú tábla alatt a naponta látott-tapasztalt jellemek, ismerős figurák. A lelkesült és a bujtogató, a közömbös, az önző, a reménykedő, a pesszimista, a gyáva, a handabandázó. Sokféle jellem, sokféle érdek és sokféle vágy... aligha változott Verecke óta.

A humoros-szarkasztikus vonal azonban Gácsi művészetének csak egyik oldala. Megtisztelő helyét a hatvanas-hetvenes évek hazai grafikájában azonban drámai lapjainak köszönheti. Nincs lehetőségünk itt elemezni korai háború, erőszak, környezet-szennyezés elleni rézkarait, két alkalommal is megfogalmazott Dózsa-sorozatát, későbbi döbbenetes linóleummetszeteit. A kassandrai jóslatot, bibliai példázat-figyelmektetések után eljut a totális környezetpusztítás, a már nem is emberi mutánsok organikus növényzetet, állatvilágot teljesen nélkülöző fikciójának félelmetes képi víziójáig.

Gácsi 1974-ben elhagyta családjával Szolnokot. Először Hódmezővásárhelyen próbálkozott, majd 1976-ban elfogadta régi szolnoki művésztársi kollegája, Palicz József invitálását, és Zalaegerszegre költözött. Nyugodtan mondhatjuk: egész Szolnoknak hiányzott. De távozása miatt talán Papi Lajos szenvedett legjobban, aki Gácsiek elköltözésének évében rendezte első nagy gyűjteményes kiállítását a Szolnoki Galériában. Bemutatva az emlékkiállítás most is látható István király, a Vazul őseréjű faragásait, s az azóta is szívet melengető Kecskéfét, Pingvinjeit, drámai andezit-, gránitportréit, a valamikori kubikusok tiszteletére megálmodott kő-ólom emlékművét.

Papinak még megadatott, hogy 65. születésnapján kiállítással köszöntötte őt Kis-újszállás, majd Szolnok, s szülővárosától életművéért Pro Urbe-díjat kapott. Városának ajándékozott alkotásaiból, kortárs gyűjteményéből még megrendezte állandó kiállítását házának egy részében, mintha érezte volna: nincs sok ideje már.

Életük utolsó heteiben a két művész-barát már nem tudott egymásról. Gácsit 1987. február 5-én hajnalban érte a hirtelen halál. Papi akkor már kórházban volt. Február 10-én, öt nappal később indult barátja után. Bejutva az égi kapun bizonyára megfedtte őt:

— Nagy jó uram! Hát illik így otthagyni engem!/? Ilyen nagy sietve, búcsú nélkül...?

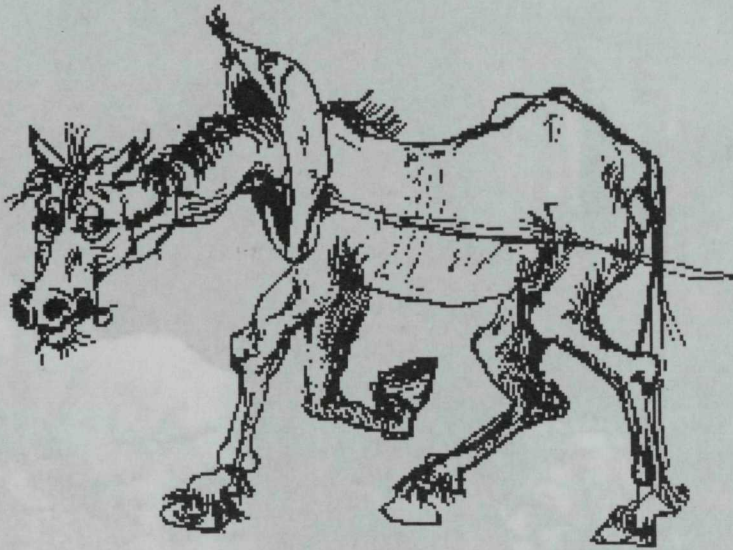
Látom magam előtt, amint a mennyei kocsmá asztalánál emelik poharukat: Gácsi pávatollas csákóban kikacsintva ránk, még földi halandókra, Papi könyökére dőlve elmereng, majd rázendít kedvenc Faludy-Villon-jára: „Az őszi sárban már magamban járok, s lábam nyomában a Kaszás üget, hajam deres lett és az utcalányok másnak mutatják már a mellüket...”

Tudom, mindnyájunknak, akik ismertük őket, nagyon hiányoznak.

Következő illusztrációinkat Gácsi Mihály vázlatkönyvéből válogattuk:

Papi Lajos munka közben

Képeink jellegzetes munkáiból adnak ízelítőt: a karcslú leányalak márványból, a pásztor figurája fából készült; a Győrffy István emléktábla a karcagi múzeum falában őrzi Papi Lajos keze munkáját

Egri Mária: Gácsi Miska és Papi uram

